

УДК 746/7.079

Ольга **Луковська**

кандидат мистецтвознавства, доцент
Львівський палац мистецтв

Інтеграція арт-текстилю України в європейський простір

У статті досліджено особливості інтеграції художнього текстилю України у європейський простір. Зазначено, що в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. для українських митців відкрилися можливості репрезентації вітчизняного мистецтва у світі. Особлива увага звертається на міжнародні виставкові та стипендійні проекти в Польщі, у яких брали участь українські митці-текстильники, зокрема міжнародна бісенале текстилю у м. Лодзь, трісенале текстильної мініатюри в м. Гданську, стипендійна програма «Гауде Полонія» та інші.

Аналіз діяльності художників показав, що мистецькі виїзди поза межі свого краю позитивно впливають на їхню творчість і є важливим чинником розвитку мистецької особистості. Зауважено, що прикметним для українських авторів є те, що, крім експонування творів на спеціалізованих заходах, вони часто знайомлять закордонних колег з українськими регіональними традиціями через проведення різноманітних практичних майстер-класів. Доведено, що престижні відзнаки, якими українські художники були нагороджені за кордоном, свідчать про високий рівень арт-текстилю України.

Ключові слова: арт-текстиль, виставка, художник, інтеграція, експеримент.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. На зламі ХХ – ХХІ ст. для українських митців відкрилися можливості репрезентації вітчизняного мистецтва у світі. Окрім поступового звільнення від радянської ідеології, цьому сприяло бажання та загальний творчий дух художників, а також зустрічна зацікавленість новим українським мистецтвом з боку європейських інституцій та колекціонерів. Активна інтеграція українського мистецтва у світовий культурний простір визначає актуальність нашого дослідження.

Тема статті пов'язана з вивченням провідних тенденцій сучасного вітчизняного арт-текстилю у контексті загального мистецького процесу. Робота виконана відповідно до планів наукових досліджень Львівського палацу мистецтв.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При написанні статті важливим був аналіз мистецтвознавчих розвідок, статей, рецензій творчості. Інформативним підґрунтям стали також каталоги й альбоми художніх виставок і розповіді самих митців [5 – 8]. Зокрема, певні аспекти міжнародної виставкової діяльності українських художників, утім і текстильників, висвітлювали Г. Скляренко, Т. Печенюк, Е. М. Порадовська-Вешлер та інші автори [2 – 3; 9].

Невирішені частини загальної проблеми. Опрацювання та аналіз досліджень і публікацій підтверджує відсутність цілісного дослідження про інтеграцію українського арт-текстилю у європейський художній простір.

Мета статті – дослідити особливості інтеграції арт-текстилю України в європейський простір, простежити основні риси репрезентації вітчизняного мистецтва за кордоном на конкретних прикладах.

Новизна дослідження полягає у тому, що виставкова міжнародна діяльність українських художників арт-текстилю не була предметом окремого мистецтвознавчого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Український художній текстиль є багатовекторною структурою, у якій важливу нішу займає також міжнародна виставкова діяльність та інтеграція його у європейський простір.

Аналіз діяльності художників різних видів мистецтва показує, що мистецькі виїзди поза межі свого краю завжди позитивно впливали на їхню творчість. Ще в радянські часи, мабуть, ніщо так не об'єднувало митців, як поїздки на виставки та симпозіуми, а також спільна робота, де був присутній загальний потяг до творчості, панувала доброзичлива атмосфера, що спричинялася до мистецького взаємозбагачення.

Згадаймо хоча б творчі виїзди українських текстильників чи керамістів на творчі симпозіуми в Прибалтику в 1980–1990-х рр., які були справжніми професійними фестивалями мистецтва. Серед інших були популярними й міжнародні симпозіуми з гобелена, які відбувалися на базі Будинку творчості «Дзінтарі». Головним спрямуванням цих заходів були експерименти, адже Прибалтика, яка для українців була єдиним «вікном у Європу», справді дивувала новаційними тенденціями. На художні пленери приїжджали митці не лише з усього Союзу, а з Чехії, Норвегії, Німеччини й навіть Китаю, які демонстрували свої досягнення, що вражали нестандартністю творчого мислення.

Приміром, у радянській пресі знаходимо інформацію про симпозіум 1989 р., на якому китайський художник Ліанг Шаої дивував текстильників своєрідними інсталяціями, використовуючи в роботі практично всі доступні йому предмети – від відбитків каналізаційних люків до кори дерев, крісел, дзеркал тощо. І хоча на Заході подібні експерименти були звичними, безперечно, радянських художників, затиснутих у рамки панівної соцідеології, такі експерименти змушували поглянути на мистецтво та творчість по-новому, іншими очима [1, с. 3 – 4].

У контексті дослідження варто зазначити, що творчі виїзди відіграли велику роль у формуванні українського професійного текстилю. Професійні майстри старшого покоління, такі як О. Риботицька, Л. Жоголь, Н. Борисенко, З. Шульга, М. Шеремета та багато інших, були активними учасниками прибалтійських симпозіумів. Власне, після подорожей їхня творчість насичувалася новачіями трендами.

Сьогодні художники мають більше можливостей для поїздок на закордонні імпрези. Міжнародна діяльність українських митців художнього текстилю та їхня участь у закордонних виставках є, без сумніву, важливим аспектом у дослідженні розвитку вітчизняного текстильного мистецтва.

Щоби створити цілісну картину основних тенденцій та напрямів виставкової діяльності українських митців професійного арт-текстилю на сучасному етапі, варто виокремити окремі важливі спеціалізовані заходи, які відбуваються у Європі та простежити їхні характерні риси.

Найбільш доступною для участі українців у художніх заходах є Польща, яка входить до Європейського Союзу, а тому відкриває не лише виставкові, а й інші мистецькі можливості, зокрема, гранти на стипендійні перебування, а також міжнародні арт-пенери, на яких митці вдосконалюють свою майстерність.

Прикметним для українських авторів є те, що, крім експонування творів на спеціалізованих заходах, вони часто знайомлять закордонних колег з українськими регіональними традиціями через проведення різноманітних практичних майстер-класів, наприклад, малювання писанок чи лялькарства тощо.

Мистецтвознавець Г. Скляренко зазначає, що глобалізація, яка об'єднала країни й народи спільними проблемами й викликами, змушує звернути увагу на регіональний, національний досвід і

контекст, а водночас – на особистісне й особливе, адже спільне неможливе без окремого, а ціле – без його складових [3, с. 10].

Галина Склярєнко також відзначає, що українське мистецтво говорить сучасною міжнародною художньою мовою, намагаючись переповісти, осмислити своєрідність світосприйняття, особливості національного досвіду, парадокси культури. Однак, попри зовнішню схожість зі світовими художніми тенденціями, наше мистецтво несе в собі неповторні риси, свій власний зміст [3, с. 12].

Покази творчого доробку учасників на арт-фестивалях і симпозиумах є надзвичайно важливим чинником розвитку творчої особистості. Завдяки їм зав'язуються особисті й професійні контакти, відбувається обмін навичками та ідеями. Це також конфронтація естетичних поглядів і мериторичні дискусії на теми, пов'язані з текстильною практикою. Обговорення широких можливостей використання різних матеріалів і технік надає таким зустрічам насправді новаційного характеру. Саме тут народжується багато нових ідей, які пізніше учасники везуть в країни свого походження та розвивають [9, с. 24 – 26].

Польські мистецтвознавці відзначали високий професіоналізм виконання творів і оригінальність творчого мислення українських авторів арт-текстилю, які бережуть, розвивають і популяризують власні традиції за кордоном. Численні престижні відзнаки, якими наші художники були нагороджені, свідчать про неабиякі досягнення України.

Однією зі знаних спеціалізованих виставок у Польщі, що заслуговують особливої уваги, є Трієнале художнього текстилю у Лодзі, яку циклічно організовує Центральний Музей текстилю [4].

Трієнале арт-текстилю в Лодзі має багату й давню історію. Вона з'явилася 1972 р., і хоча перша едіція виставки була лише для польських художників, уже 1975 р. трієнале стала міжнародним заходом, який продовжує свої традиції донині.

У залах колишньої текстильної фабрики, у приміщенні якої розташовується величезний музейний комплекс, а також потужна бібліотека, кожні три роки свої концептуальні пошуки демонструють митці з Європи, Америки, Австралії, Аргентини, Японії [8].

Мистецтвознавці зазначають, що на сьогодні трієнале арт-текстилю в Лодзі є однією з найпрестижніших, найстарших і найбільших експозицій художнього текстилю у Європі, метою якої є виявлення та показ діапазону творчих пошуків не лише європейського, а й

світового арт-текстилю [10].

Сьогодні це чи не найбільший огляд текстильного мистецтва в Європі, а також це конкурс, переможці якого (хоча без ніякої матеріальної винагороди) отримують визнання, яке перевершує всі інші нагороди. Причиною тривалості існування трієнале є інтерес до нього авторів з усього світу, міжнародне значення та роль Центрального музею текстилю в Лодзі, а також зацікавлення з боку місцевої влади, яка фінансує цей захід та підтримує розвиток текстильних традицій [10].

За роки існування виставки свої твори там презентували й українські художниці. Це, зокрема, Н. Шимін (композиція «Самі вершки»), Ю. Шнайдер («Мистецтво має бути нагородване»), В. Ганкевич («Без назви»), О. Ковач («Тиша»), А. Шнайдер («Земний човен, небесний човен»), Л. Борисенко («Розум і серце») та інші.

Втішним є той факт, що 2016 р. уперше за існування трієнале зі 135-ти учасників із 46-ти країн саме українська авторка, випускниця кафедри художнього текстилю ЛНАМ Т. Барабаш, перша як митець з пострадянського світу отримала аж дві нагороди: за вдалий дебют і золоту медаль за просторову роботу «Дощ in Ua» – асоціативну просторову композицію із символічним дощем, створеним із підвішених цвяхів.

Мистецтвознавець Т. Печенюк зазначає, що «твір Т. Барабаш «Дощ в Україні» – це синтез професійної майстерності та особистісного пережиття драматизму нашого сьогодення, яке яtring чутливу душу молодій людині. Притаманна авторці стримана аскетична мова графічних і текстильних творів вражає заглибленням у смислові асоціативні рівні. «Дощ в Україні», – продовжує Т. Печенюк, – це концентрація візуальної виразності контрасту холодного блиску металевих цвяхів і матовості насиченої червоної нитки, якою обмотані ці цвяхи. Цим самим вибудовується «кривавий» контекст як смислова сутність, яка «проливається» згори додола у густому масиві напівпрозорих блискучих ліній «дощу» з синтетичної жилки» [2].

Отже, як бачимо, український експериментальний текстиль гідно представлений на Лодзькій трієнале текстильного мистецтва.

Іншими циклічними показами у Польщі, де беруть участь і українські митці, є Міжнародна Надбалтійська Трієнале текстильної мініатюри у м. Гдині та Міжнародний фестиваль текстильного мистецтва «Структури пов'язань» у м. Кракові.

Зокрема, Надбалтійська Трієнале текстильної мініатюри є однією з наймолодших серед відомих європейських текстильних імпрез. Попри своє недавнє існування, виставка швидко завоювала визнання і є відмінною можливістю познайомитися з мініатюрними текстильними роботами, які представляють художники з усього світу. Експозиція показує масштаб творчих можливостей та авторських фантазій, які навіює вже саме місце проведення трієнале – берег Балтійського моря [6].

Серед інших учасників свої камерні експериментальні твори на виставці експонували А. Попова, О. Луковська, С. Бурак та інші. Зокрема, мініатюрна декоративна композиція, яку представила О. Луковська на одній із виставок, вирізняється вибором нетрадиційного матеріалу: вона виконана з кольорових дротиків і білого синтетичного матеріалу, так званого «спонжу». Тоненькі дротики, закріплені на основі, імітують пагони весняних рослин, що проростають з-під снігу [7].

Щодо презентації української творчості на Міжнародному фестивалі арт-текстилю «Структури пов'язань» у м. Кракові, то яскравим прикладом репрезентації українського арт-текстилю є текстильні твори С. Бурак, що вирізняються особливим авторським стилем.

Зупиняючись на постаті С. Бурак, відзначимо універсальність таланту цієї мисткині. Авторка неодноразово отримувала престижні нагороди на польських спеціалізованих виставках і мала персональні експозиції. На жаль, важка хвороба передчасно забрала талановиту мисткиню з життя. С. Бурак, яка експериментувала з різноманітними текстильними техніками, зокрема розписом і друком на тканині, створила серію декоративних тканин. На одній з виставок «Структури пов'язань» художниця експонувала оригінальний твір «Вода», для якого вибрала нетипову техніку промислового друку на тканині. Декоративна композиція абстрактно-асоціативного плану в жовто-зеленій кольоровій гамі складається з кількох частин, які разом творять єдине ціле. У роботі барвисті плями переходять з однієї форми в іншу, створюючи оригінальне зображення, що викликає багатозначне сприйняття твору глядачем.

У творах С. Бурак насамперед привертає увагу колір. Досліджуючи композиції, створені в різних техніках батику, друку на тканині, клеєнні чи гобелені, можна зауважити, що колір служить засобом взаємозв'язку того, що авторка бачить, з тим, що вона відчуває. Візуальний колористичний образ становить комбінацію висловлених авторських почуттів і думок. Працюючи з кольором, С. Бурак тонко

вловлює і майстерно використовує гру світла й тіні, поєднання яких породжує безліч візуальних і емоційних варіантів. Для друкованих композицій С. Бурак притаманна цілісність загального композиційного вирішення, врівноваженість великих і малих площин кольору, а також вдало продумана розробка плям.

Техніку декорування тканин промисловим текстильним друком художниця опанувала під час стажування на програмі «Гауде Полонія» у Польщі в Лодзькій академії мистецтва. У контексті дослідження варто зауважити, що мистецькі стажування в польських інституціях культури як спосіб отримання нових знань, досвіду та майстерності є характерною рисою для українських художників, зокрема молоді, що постійно прагне творчого вдосконалення.

Найбільш популярною стипендією програмою, яка дає можливість молодим креативним художникам з України повчитися в Польщі, є саме піврічна стипендія Міністра Культури і Національної Спадщини Республіки Польща «Гауде Полонія». Програма діє на конкурсній основі та призначена не лише для художників, а й для молодих композиторів, літераторів, а також перекладачів польської літератури з країн Центрально-Східної Європи, які прагнуть ознайомитися із сучасною польською культурою та покращити свої навички під керівництвом відомих польських митців [5].

Стипендисти-митці в галузі художнього текстилю, серед яких назвемо С. Бурак, О. Луковську, А. Попову, Т. Барабаш та інших, мали нагоду стажуватися у Лодзькій академії мистецтв ім. В. Стжемінського, де створені чудові умови для вивчення текстильного промислового друку, традиційних і сучасних текстильних технік, а також мистецтва черпаного паперу. За час піврічного перебування автори, як правило, роблять наукове дослідження згідно з поданою програмою та працюють творчо в академічних майстернях. Згодом свої напрацювання вони мають можливість репрезентувати на різноманітних виставках разом з польськими колегами. Живі спостереження і зіставлення творчості польських художників із власними здобутками часто виливаються у неординарні композиційні вирішення.

Автори часто використовують різноманітні готові шаблони для спеціального промислового фарбування тканин, послідовно віддруковуючи їх в оригінальних кольорових варіаціях. Про асоціативність абстрактного мислення та широкі можливості друку на тканинах говорять декоративні твори О. Луковської «Відблиски», «Без назви», С. Бурак «Межі», «Асоціації» тощо.

Отже, як бачимо, мистецька програма «Гауде Полонія» є чудовою нагодою для українських художників отримати знання та навички, вивчити нові техніки та технології, а також інтегруватися в інше середовище, адже саме перебування в різноманітних інституціях культури та мистецтва сприяє зав'язуванню нових контактів і налагодженню творчого співробітництва.

Крім програми «Гауде Полонія», яка кожного року збирає все більше охочих, існують також інші грантові можливості стажування. Доброю нагодою пізнання культури та мистецтва інших країн є поїздки на художні пленери чи так звані «варштати», на яких збираються художники з усієї Європи та працюють у різних видах мистецтва: малярстві, графіці, скульптурі, текстилі, кераміці тощо.

Мистецькі пленерні виїзди є надзвичайно ефективною формою творчого спілкування. Як показує досвід, феномен пленеру активно впливає на художнє життя загалом. Саме пленери створюють особливе відчуття ритму сучасності, розкривають творчий потенціал художників, стимулюють їхній розвиток розмаїттям ідей, оживляють творче життя, дозволяють повніше відчувати процеси, що відбуваються у мистецтві.

Пленерна діяльність не є головним чинником формування творчої особистості, проте є дуже важливою складовою професійного розвою кожного художника, адже дає можливість автору по-новому поглянути на свою творчість. У митців виробляється свобода володіння матеріалом, оперативність у ескізній роботі та компонуванні творів, розвивається гострота бачення, народжуються нові ідеї.

Аналіз і переосмислення власного шляху необхідні для того, щоби розвиватися далі. Творча інтеграція стилів, видів, спрямувань, уподобань і спілкування різних поколінь, а також національні особливості митців збагачують новими враженнями, а результатами таких зустрічей стають не лише спільні виставки, але й часто багаторічна співпраця художників різних країн.

Найчастіше українські митці-текстильники беруть участь у арт-пленерах у сусідніх Польщі та Словаччині. Серед інших варто відзначити щорічні мистецькі симпозиуми, що відбуваються у польському м. Мисленіце, під час яких автори не лише творчо працюють у гроні міжнародних учасників, а й мають унікальну можливість побачити презентації закордонних митців і також показати свої здобутки.

Зокрема, художниці О. Луковська та О. Борисенко презентува-

ли серію авторських декоративних тканин і гобеленів на виставці «Український вектор» (2016), що відбувалася в рамках репрезентації українського мистецтва в м. Мисленіцах. Художники, беручи за основу прадавні техніки – ткацтво, батик, вибійку, творчо переосмислюють їх і створюють цілком нові креативні композиції.

Варто зазначити, що навіть у найбільш експериментальних творах українських авторів відчувається глибокий зв'язок з традиціями народного мистецтва, зокрема текстильного.

Розглянуті міжнародні заходи показують, що арт-текстиль посідає важливе місце в європейському мистецькому просторі, а художники, у тому числі й українські, використовують його як своєрідний засіб комунікації.

Висновки. Отже, поїздки на різноманітні міжнародні художні заходи, такі як симпозиуми, фестивалі, художні пленери, свідчать про інтеграцію українського текстилю у європейський простір.

Така співпраця є надзвичайно плідною та корисною для українських професійних митців, адже вона розвиває креативність мислення, уміння гостріше та яскравіше сприймати сучасність, не боятися експериментувати, відбирати найбільш цінне та справді важливе, набиратися досвіду та професійної майстерності. Важливим є також зав'язування особистих і мистецьких контактів, які допомагають творчій співпраці в майбутньому.

Досліджений матеріал може бути використаний для подальшого вивчення шляхів розвитку вітчизняного арт-текстилю, а також бути корисним при написанні лекцій з історії українського декоративного мистецтва та методичних розробок.

1. Мадекин А. Симпозиум в Дзинтари. Московский художник. 1989. С. 3-4.
2. Печенюк Т. «Золотий» текстиль України. Кафедра ХТ ЛНАМ. 2016. URL : <http://textile.lnam.edu.ua/news/zolotij-tekstil-ukrainy.html>
3. Скляренко Г. Сучасне мистецтво України. Портрети художників. К. : ArtHuss, 2016. 372 с.
4. Centralne Muzeum Włókiennictwa. URL: <http://www.muzeumwlokiennictwa.pl/>
5. Gaude Polonia. URL : www.nck.pl/dotacje-i-stypendia/stypendia/programy/gaude-polonia
6. Międzynarodowe Nadbałtyckie Triennale Miniatury Tkackiej. URL : <http://muzeumgdynia.home.pl/triennale/strona-startowa/>
- 7 7 Międzynarodowe Nadbałtyckie Triennale Miniatury Tkackiej. Katalog

- Muzeum Miasta Gdyni. 2007. 46 s.
8. I Międzynarodowe Triennale Tkaniny w Łodzi. Katalog. Łódź : Centralne Muzeum Włókiennictwa, 1975. 78 s.
 9. Poradowska-Werszler E. Festiwal sztuki włókna – najstarszy w Polsce. Kurier Kowarski. 2014. No 4(120). S. 4.
 10. Wróblewska D. I Triennale Tkaniny. Projekt. Tom 17. № 5. 1972. S. 50-52.

References

1. Madekin, A. (1989). Simpozium w Dzintari [Symposium in Dzintari]. Moskva: Moskovskiy hudoznik. S.3-4. (In Russian).
2. Pechenyuk, T. (2016). Zoloty tekstyl Ukrainy ["Golden" textile of Ukraine]. Kafedra HT LNAM. – Textile Department of The National Lviv Art Academy. URL:<http://textile.lnam.edu.ua/news/zolotij-tekstil-ukrainy>. (In Ukrainian).
3. Sklarenko, H. (2016). Suchasne mystectvo Ukrainy. Portrety hudoznykiv. [Contemporary Art of Ukraine. Portraits of artists]. Kyiv, ArtHuss. (In Ukrainian).
4. Centralne Muzeum Włókiennictwa. URL:<http://www.muzeumwlokiennictwa.pl/>. (In Poland).
5. Gaude Polonia. URL: www.nck.pl/dotacje-i-stypendia/stypendia/programy/gaude-polonia. (In Poland).
6. Międzynarodowe Nadbałtyckie Triennale Miniatury Tkackiej. URL: <http://muzeumgdynia.home.pl/triennale/strona-startowa/>. (In Poland).
7. 7 Międzynarodowe Nadbałtyckie Triennale Miniatury Tkackiej. (2007). Katalog. Muzeum Miasta Gdyni. (In Poland).
8. I Międzynarodowe Triennale Tkaniny w Łodzi. (1975). Katalog. Łódź: Centralne Muzeum Włókiennictwa. 78 s. (In Poland).
9. Poradowska-Weszler, E. (2013). XL lat sztuki włókna w Kowarach. Wrocław: Grafikon. (In Poland).
10. Wróblewska, D. (1972). I Triennale Tkaniny [I Textile Trinnalle]. Projekt, Tom 17, 5, 50-52. (In Ukrainian).

ANNOTATION

Olha Lukovska. Integration of the Ukrainian art textile into European space. In recent years, there has been an increasing interest in integration of the Ukrainian art textile into European space. In the context of the study it is noted that creative visits played an important role in the characteristic features shaping of the Ukrainian professional textile masters of the older generation: O. Rybotytska, L. Zhogol, N. Borysenko, Z. Shulga, M. Sheremeta, V. Hankevych and many others.

Analysis includes well-known specialized exhibitions in Poland that are cyclically organized by the Central Textile Museum and deserves special attention – it is the Triennale of Art Textiles in Łódź. It is noted that throughout the years of the exhibition the works of Ukrainian artists S. Burak, N. Shymin, J. Schnaider, V. Hankevych, O. Kovach, L. Borysenko and others were presented there. It was emphasized that in 2016 Ukrainian author T. Barabash, a graduate of the department of artistic textile of the Lviv Art Academy received even two awards: for a successful debut and a gold medal for the spatial work "Rain in Ua". Among other participants, own works at these exhibitions were exhibited by A. Popova, O. Lukovska and S. Burak.

The results of the research support the idea that Ukrainian art textile occupies an important place in the European artistic space, and artists use it as a unique means of communication.

Key words: art textile, exhibition, artist, integration, traditions, experiment.

АННОТАЦИЯ

Луковская О. Интеграция арт-текстилю Украины в европейское пространство. В статье исследованы особенности интеграции художественного текстиля Украины в европейское пространство. Отмечено, что в конце XX – начале XXI в. для украинских художников открылись большие возможности презентации современного искусства в мире. Особое внимание обращается на международные выставочные и стипендиальные проекты в Польше, в которых принимали участие украинские художники-текстильщики, в частности международная биеннале текстиля в г. Лодзь, триеннале текстильной миниатюры в г. Гданске, стипендиальная программа «Гауде Полония» и другие.

Анализ деятельности художников показал, что художественные выезды за пределы своего края положительно влияют на их творчество и являются важным фактором развития творческой личности. Замечено, что примечательным для украинских авторов является то, что кроме экспонирования произведений на специализированных мероприятиях, они часто знакомят зарубежных коллег с украинскими региональными традициями через проведение разнообразных практических мастер-классов. Доказано, что престижные награды, которыми украинские художники были награждены за рубежом, свидетельствуют о высоком уровне арт-текстиля Украины.

Ключевые слова: арт-текстиль, выставка, художник, интеграция, эксперимент.